

Бекітемін"
ҚР ДСМ "ҚДСҮО" ШЖҚ РМК
Басқарма төрағасының м. а.

Ж. Қалмақова
3 " қазан 2022 жыл

Дүниежүзілік сүт безінің қатерлі ісігі туралы ақпараттандыру күніне (5-15 қазан) орайластырылған "Алдын-алу емдеуден оңай" ұлттық бағдарламасының тұжырымдамасы

ҚР ДСМ Қоғамдық денсаулық сақтау ұлттық орталығының ұйымдастырушылық-әдістемелік басшылығымен Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 12 қазандағы № 725 қаулысымен бекітілген "Дені сау ұлт" әрбір азамат үшін сапалы және қолжетімді денсаулық сақтау" 2021-2025 жылдарға арналған ұлттық жобасын тиімді іске асыру шеңберінде республика өңірлерінде 2022 жылғы 10 қазаннан бастап сүт безінің қатерлі ісігі туралы ақпараттандыру күні (5-15 қазан) атап өтіледі.

Өзектілігі.

Қатерлі ісіктің алдын алу – ХХІ ғасырдың ең өзекті мәселелерінің бірі: статистикаға сәйкес, планетаның әрбір бесінші тұрғынына қатерлі ісік диагнозы қойылады. Бұл ДДҰ-ның Еуропалық аймағындағы ауру мен өлімнің негізгі себептерінің бірі болып, барлық өлімнің 20 пайызынан астамын құрайды.

Сүт безі қатерлі ісігі - ең көп таралған қатерлі ісік: 2020 жылы әлемде 2,2 миллионнан астам жағдай тіркелді. Сүт безі қатерлі ісігі онкологиялық аурулардан әйелдердің өлімінің негізгі себебі болып табылады, 2020 жылы аурудан (ДДҰ) 685 000 әйел қайтыс болған.

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының сүт безі қатерлі ісігіне қарсы жаһандық бастамасының мақсаты - 2020-2040 жылдар аралығында дүние жүзінде сүт безі қатерлі ісігінен 2,5 миллион өлімнің алдын алу әлемде осы аурудан болатын өлімді жыл сайын 2,5% - ға азайтады. Дүние жүзінде сүт безі қатерлі ісігінен болатын өлім-жітімді жылына 2,5% - ға азайту 2030 жылға қарай осы қатерлі ісіктен болатын өлім-жітімді 25% - ға және 2040 жылға қарай 70 жасқа дейінгі әйелдер арасында 40% - ға алдын алуға мүмкіндік береді. Осы мақсаттарға жету үшін қажетті үш негізгі компонент: ауруды ерте анықтауға ықпал ететін денсаулықты нығайту шаралары; уақтылы диагностика; сүт безі обырын кешенді емдеу.

Қазақстанда сүт безі қатерлі ісігі де жетекші онкологиялық патология болып табылады және аурушандық көрсеткіштері бойынша бірінші орында

тұр. 2020 жылы 4272 адам сүт безі қатерлі ісігінің диагнозы қойылған қатерлі ісікпен ауыратын науқастарды есепке алды.

Қазақ онкология және радиология ҒЗИ мәліметтері бойынша, жыл сайын ҚР-да сүт безінің қатерлі ісігінен 1400-ге дейін әйел қайтыс болады, жыл сайын төрт мыңнан астам әйелге сүт безі қатерлі ісігі диагнозы қойылады. Қатерлі ісіктің бұл түрі көзге көрінетін аймақта болса да, емдеу мен диагностикалық сапаны жақсартудағы жетістіктер айқын болса да, СБО-дан өлім-жітім жоғары болып қала береді. Әйелдер сауаттылығының көп өлшемді талдауы денсаулық сақтау жүйесі мен басқа да ведомстволардың әртүрлі деңгейлеріндегі ақпараттық-білім беру іс-шараларының тиімділігін күшейту және арттыру арқылы жас әйелдер арасында сүт безі обыры туралы хабардар болу деңгейін арттыру қажеттігін көрсетті. ДДҰ анықтамасы бойынша қатерлі ісік ауруын ерте анықтау екі негізгі компоненттен тұрады, бұл ерте диагноз қоюға көмектесетін білім және скрининг. Қазіргі жағдайда сүт безі қатерлі ісігінен сәтті емдеудің және өлім-жітімді азайтудың нақты жолы ерте диагнозды жақсарту болып табылады.

Сүт безінің қатерлі ісігі трансмиссивті немесе жұқпалы ауру емес. Инфекцияға байланысты (мысалы, жатыр мойны обыры адам папилломавирусы (HPV) тудыратын инфекциямен байланысты) себептерден туындайтын кейбір қатерлі ісіктерден айырмашылығы, сүт безі қатерлі ісігінің дамуы белгілі вирустық немесе бактериялық инфекциялардың салдарынан болмайды.

Сүт безі қатерлі ісігінің жартысына жуығы жыныстық (әйел) және жас (40 жастан асқан) қоспағанда, сүт безі қатерлі ісігінің анықталатын қауіп факторы жоқ әйелдер де дертке шалдығады. Кейбір факторлар сүт безі қатерлі ісігінің даму қаупін арттырады, мысалы, мұндай факторларға жастың ұлғаюы, семіздік, алкогольді шамадан тыс тұтыну, сүт безі қатерлі ісігінің отбасылық тарихы, бұрын болған радиацияның әсері, репродуктивті тарих (мысалы, етеккірдің басталу кезі мен алғашқы жүктілік жасы), темекіні пайдалану және етеккір тоқтағаннан кейінгі гормондық терапия жатады.

Сүт безі қатерлі ісігінің даму қаупін төмендететін мінез-құлық үлгілері мен тиісті шараларға мыналар жатады: ұзақ емізу; тұрақты физикалық белсенділік; салмақты бақылау; алкогольді шамадан тыс тұтынудың алдын алу; темекі түтінінің әсерін болдырмау; гормондарды ұзақ уақыт қолданудан бас тарту; радиацияның шамадан тыс әсерін болдырмау.

Еркектер сүт безі қатерлі ісігінің барлық жағдайларының шамамен 0,5–1% құрайды. Пациенттерді алғашқы медициналық-санитарлық көмек мекемелерінен аудандық ауруханаларға және одан әрі мамандандырылған онкологиялық орталықтарға жіберудің сенімді тетіктерін құру жатыр мойны обыры, өкпе обыры, колоректальды обыр және қуықасты безі обыры сияқты ауруларды басқару үшін де қажет тәсіл болып табылады. Осыған байланысты сүт безі қатерлі ісігін аурудың айқын мысалы ретінде қарастыру керек, оған қатысты басқа ауруларды басқаруға қолданылатын механизмдер жасалады.

Сүт безі қатерлі ісігінің белгілері туралы әйелдердің хабардарлығын арттыру және олар мен олардың отбасыларының ерте анықтау мен емдеуді

бастаудың маңыздылығын түсінуін қамтамасыз ету мақсатында халыққа медициналық білім беру бағдарламаларының арқасында көбірек әйел сүт безі қатерлі ісігіне алғашқы күдік туындаған кезде және бұрыннан бар қатерлі ісік асқынбай тұрып, тәжірибеші медицина қызметкерлеріне жүгіне алады.

Скринингтік тексеруден уақтылы өту арқылы сүт безі қатерлі ісігін анықтауға болады. 20 жастан бастап жас кезінде диагноз ультрадыбыстық зерттеудің көмегімен жасалады, 45 жастан асқан барлық әйелдер үшін бұл ауруды 1 немесе нөлдік кезеңде анықтауға мүмкіндік беретін жыл сайынғы маммографиядан өткізу керек болады.

Сүт безі қатерлі ісігін болдырмау және алдын алу кезінде маңызды болып табылатын санитарлық сауаттылық ерекше орын алады.

Халыққа білім беруді медицина қызметкерлеріне сүт безі қатерлі ісігінің белгілерін ерте сатысында тану дағдыларын үйретумен ұштастыру қажет, сондықтан олар тиісті жағдайларда әйелдерді диагностикалық қызмет көрсететін мекемелерге жібереді.

Пандемия барлық елдерге теріс әсер етті. Соңғы екі жылда қатерлі ісік скринингі, диагностикасы және емдеу қызметтеріне бұрын-соңды болмаған зиян келтірілді. COVID-19 пандемиясы кезінде денсаулық сақтаудың негізгі қызметтерінің үздіксіздігін бағалауға арналған Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының жаһандық зерттеуіне сәйкес, 2021 жылдың соңғы тоқсанында онкологиялық көмек көрсетудегі сәтсіздіктер – скрининг және емдеу – есептілікті ұсынған елдерде 5-тен 50 пайызға дейін болды. ДДҰ бұл сәтсіздіктің салдары көптеген жылдар бойы сезіледі деп ескертеді.

Бағдарламаның мақсаты

Дүниежүзілік сүт безі обыры туралы хабардарлық күніне (21 қазан) орайластырылған "Алдын-алу емдеуден оңай" ұлттық бағдарламасының негізгі мақсаты халықтың ауру ағымының ерекшеліктері және оның дамуына ықпал ететін факторлар туралы хабардар болуын арттыру, ісікті уақтылы анықтау және емдеу қажеттілігі, тұрғындарда сүт безі қатерлі ісігінің қауіп факторларын болдырмайтын мінез-құлық ережелерін қалыптастыру, сүт безі обырының алдын алу бойынша халықтың ақпарат алуын арттыру.

Бағдарлама міндеттері

- Қазіргі кезеңде сүт безі обырының алдын алу және емдеу мәселелерінде халықтың сауаттылығын арттыру.
- Халық арасында белсенді және салауатты өмір салтын қалыптастыру, сүт безі обырының алдын алу және мінез-құлық қауіп факторлары үшін ақпараттық алаң құру.
- Денсаулықты сақтау мен нығайту пайдасына қоғамдық оң пікір қалыптастыру.

Іске асыру тетігі

Іске асыру тетігінің негізгі элементі өңірлік деңгейде осы іс-шараларды іс жүзінде іске асыра отырып, бірыңғай әдіснамалық негізде медициналық –

санитариялық алғашқы көмек көрсететін ұйымдардың (бұдан әрі - МСАК) бірлескен қызметі болып табылады.

Мақсатты топ – ҚР халқы, оның ішінде

- 15-17 жастағы жасөспірімдер
- 18-29 жастағы жастар
- 30-64 жастағы ересек тұрғындар
- 64 жастан асқан тұрғындар.

Ұйымдастырушылар:

- Облыстардың және Астана, Алматы, Шымкент қалаларының Денсаулық сақтау басқармалары.
- Медициналық-санитарлық алғашқы көмек (МСАК) ұйымдары.

Серіктестер:

- Облыстардың және Астана, Алматы, Шымкент қалаларының Білім басқармалары
- Білім беру ұйымдары (жоғары оқу орындары, арнаулы орта оқу орындары, жалпы білім беретін мектептер, мектепке дейінгі балалар ұйымдары)
- Үкіметтік емес ұйымдар (ҮЕҰ)
- БАҚ
- Халықаралық ұйымдар

15 жастан 17 жасқа дейінгі мақсатты топқа ұсынылатын профилактикалық шаралар

а) Жалпы білім беретін мектептердің, мектеп-интернаттардың оқушылары үшін сүт безі обырының алдын алу мәселелері бойынша тақырыптық сынып сағатын ұйымдастыру және өткізу.

Іс-шара форматы: офлайн немесе онлайн сабақ, сынып сағаты Zoom, Cisco Webex Meetings, Skype және т. б. сияқты арнайы бейнеконференция алаңдарын пайдалана отырып өткізіледі.

Мақсатты аудитория: жалпы білім беретін мектептердің, мектеп-интернаттардың, түзету мектептерінің, ОАОО-лардың, ЖОО-лардың оқушылары.

Өткізу нысаны: тақырыптық сынып сағаты шеңберіндегі интерактивті сабақ.

Тартылатын мамандар: педагогтер, орта медицина қызметкерлері, МСАК мамандары.

Іс-шараның мақсаты: сүт безі обырының алдын алу, мінез-құлық қауіп факторларының алдын алу шаралары туралы ақпарат беру, салауатты өмір салтын насихаттау.

Іс-шара аяқталысымен вебинардың өткені туралы ақпаратты оқу орындарының веб парақшаларына орналастыру, әлеуметтік желілерде (Facebook, Instagram, В Контакте және т. б.) #сүтбезіобырыныңалдыналу хэштегімен хабарламалар мен жазбалар жариялау ұсынылады.

в) Халықты диспансерлеуді жандандыру, МСАК желісінің тар мамандарын тұрақты профилактикалық тексерулерге тарту.

г) Алдын алу шаралары және денсаулықты нығайту туралы ақпарат алуға олардың келісімдерін алу арқылы іс-шараларға қатысушыларға, МСАК ұйымдарының пациенттеріне онлайн мессенджерлер (WhatsApp, Telegram және т. б.) арқылы ақпараттық-білім беру материалдарын (жадынамалар, брошюралар, инфографиктер, парақшалар, буклеттер) жіберу. Ұсынылған ақпарат бойынша өзекті ақпараттық-білім беру материалдары Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының, ҚР Денсаулық сақтау министрлігі мен басқармаларының, денсаулық сақтау ұйымдарының сайттары мен әлеуметтік желілердің (Facebook, Instagram, Контактіде және т. б.) пайдалы парақшаларына сілтемелер сияқты форматтарда ұсынылуы мүмкін.

д) Денсаулық сақтау мамандарына арналған дөңгелек үстелдер
Іс-шара форматы: офлайн немесе онлайн, онлайн режим ZOOM, Cisco Webex Meetings, Skype және т. б. сияқты бейнеконференцияларға арналған арнайы алаңдарды пайдалана отырып, дөңгелек үстелге қатысушылардың фамилияларын көрсете отырып жүзеге асырылады.

Мақсатты аудитория: ЖАО басшылары, дәрігерлер, орта медицина қызметкерлері, МСАК мамандары. және басқа да мүдделі тұлғалар (ҮЕҰ, БАҚ).

Қатысушылар саны: 20-30 адам.

Өткізу нысаны: дөңгелек үстел.

Тақырыбы: ересек халықтың денсаулығын сақтау мен нығайтудың өзекті мәселелері. Сүт безі қатерлі ісігінің алдын алудың заманауи мәселелері.

Іс-шараның мақсаты: мамандардың қатысуымен Дүниежүзілік сүт безі обыры туралы ақпараттандыру күніне арналған дөңгелек үстел өткізу, ересек халықтың денсаулығын сақтау мен нығайтудың проблемалық мәселелерін талқылау, алдын алудың заманауи шараларын ұсыну.

30 жастан 64 жасқа дейінгі халықтың мақсатты тобына ұсынылатын профилактикалық іс-шаралар

а) Мамандардың (онкологтардың, маммологтардың) кеңесімен медициналық ұйымдарда Ашық есік күндерін ұйымдастыру және өткізу.

Іс-шараны өткізу кезінде барлық қажетті өмірлік көрсеткіштерді (ЖЖЖ, АҚ, аускультация, температура, экспресс – талдаулар, маммография) өлшей отырып, маммологтың, онкологтың консультациясы көзделуі тиіс. Холестерин мен қант деңгейін талдау үшін қан тапсырумен ЖҚЖ скринингі, тексеру. Қайталама профилактика шараларын күшейту мақсатында өзін-өзі бақылау дағдыларын талқылау және дағдыландыру, диспансерлік пациенттермен жұмыс істеу міндетті. Дәрігерлердің нұсқамаларын орындау,

емдеуге бейімділігін арттыра отырып, денсаулық мектептерімен белсенді жұмыс жүргізу.

б) Профилактикалық шаралар туралы ақпарат алуға және денсаулықты нығайтуға олардың келісімдерін алу арқылы МСАК ұйымдарының пациенттеріне онлайн мессенджерлер (WhatsApp, Telegram және т. б.) арқылы ақпараттық-білім беру материалдарын (жадынамалар, брошюралар, инфографиктер, парақшалар, буклеттер) жіберу.

в) Халықты белсенді тарту және денсаулық мектептерін: мінез-құлық қауіп факторлары, артериялық гипертензия және ЖИА, инсульт мектептерін тұрақты өткізу.

Денсаулық мектебінің мақсаты - халықты салауатты өмір салты дағдыларына үйрету, пациенттердің аурулардың даму қаупінің мінез-құлық факторларын еңсеру бойынша мақсатты іс-қимылдарға бейімділігін дамыту және профилактикасын насихаттау, олардың денсаулығы тәуелді мәселелерге құзыреттілігін арттыру.

Денсаулық мектептерінде көрсетілетін қызметтер:

- пациенттерді практикалық дағдыларға үйрету (Кетле индексін, қан қысымын, жүрек соғу жиілігін, қандағы қантты өлшеу, дем шығарудың ең жоғары жылдамдығын анықтау, сүт безін өздігінен тексеру);
- пациенттердің ауру, дамытатын қауіп факторлары, асқыну, ықтимал асқынулар туралы хабардар болуын арттыру;
- пациенттерді мақсатты таңдауға, сауықтыру және олардың орындалуын бақылау бойынша жеке іс-қимыл жоспарын жасауға үйрету;

64 жастан асқан халықтың мақсатты тобына ұсынылатын профилактикалық іс-шаралар

а) "Сүт безі обырының алдын алу"; "Белсенді ұзақ өмір сүру"; "Дұрыс тамақтану" тақырыптарында офлайн және онлайн форматтарда МСАК ұйымдарында денсаулық мектептерінде – қарттар мектептерінде және бейінді денсаулық мектептерінде консультациялар, пікірталастар, кездесулер өткізу.

б) Мамандардың (онкологтардың, маммологтардың) кеңесімен медициналық ұйымдарда Ашық есік күндерін ұйымдастыру және өткізу. Іс-шараны өткізу кезінде барлық қажетті өмірлік көрсеткіштерді (ЖЖЖ, АҚ, аускультация, температура, экспресс – талдаулар, маммография) өлшей отырып, маммологтың, онкологтың консультациясы көзделуі тиіс. Холестерин мен кант деңгейін талдау үшін қан тапсырумен ЖЖЖ скринингі, тексеру. Қайталама профилактика шараларын күшейту мақсатында өзін-өзі бақылау дағдыларын талқылау және дағдыландыру, диспансерлік пациенттермен жұмыс істеу міндетті. Дәрігерлердің нұсқамаларын орындау, емдеуге бейімділігін арттыра отырып, денсаулық мектептерімен белсенді жұмыс.

Медиа-іс-шаралар

Мақсаты: халықтың денсаулығын нығайту және сақтау шаралары, өмірдің барлық кезеңдерінде мінез-құлық қауіп факторлары мен әлеуметтік маңызы бар аурулардың алдын алу, халықты скринингтік тексеру, мемлекеттік және орыс тілдерінде міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесі туралы білімі мен дағдыларын арттыру:

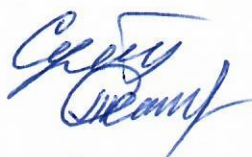
Іс-шараларды өткізу нысаны:

- Дүниежүзілік жүрек күніне арналған іс-шараларды өткізу туралы облыстардың, Астана, Алматы, Шымкент қалаларының Денсаулық сақтау басқармаларының, қалалық, облыстық, республикалық маңызы бар медициналық ұйымдардың интернет-ресурстарында баспасөз хабарламасын жариялау;
- телеарналарда, радиостанцияларда сұхбат беру;
- мемлекеттік және орыс тілдеріндегі баспа басылымдарында жарияланымдар;
- ұйымның веб-сайтында, ақпараттық агенттіктерде жаңалықтар жариялау;
- медициналық мекемеге бекітілген МСАК ұйымдарында, білім беру мекемелерінде, шағын және орта бизнес кәсіпорындарында аудио-бейнероликтерді ротациялау;
- облыстық және қалалық деңгейдегі баспасөз конференцияларына қатысу;
- ауруларды ерте анықтау және алдын алу, салауатты өмір салты аспектілері (парақшалар, буклеттер, брошюралар) туралы ақпараттық-білім беру материалдарын тарату;
- МСАК мекемелерінде, мектептерде, жоғары оқу орындарында, адамдар көп жиналатын орындарда радиотрансляциялық торап бойынша сөз сөйлеу;
- бейнероликтерді LED-мониторларда, қоғамдық көліктерде, халық көп жиналатын орындарда, әуежайларда, авто/теміржол бекеттерінде, кинотеатрларда трансляциялау.
- сыртқы жарнаманы орналастыру (жарықдиодты дисплей, баннерлер, билбордтар, ақпараттық бағаналар, Roll-up бағаналар және т. б.), өңірлік телеарналарда, қоғамдық көлікте жүгірмелі жол, аялдама кешендерінде, ХҚКО-да, адамдар көп жиналатын орындарда ақпаратты орналастыру.
- профилактикалық бағыттағы ақпаратты жіберу (скринингтік тексерулерге және басқа да профилактикалық іс-шараларға шақыру): ұялы байланыс, әлеуметтік желілер арқылы SMS-хабарламалар, коммуналдық қызметтерге ақы төлеу бойынша төлем түбіртектері, лифттерде, тұрғын үйлердің кіреберістерінде ақпаратты ілу.

ҚДСҰО-ға ақпаратты 2022 жылғы 20 қазанға дейін баспа және электрондық форматта g.konurshina@hls.kz мекенжайына:

- әрбір мақсатты топ шеңберіндегі мақсатты топтарды, іс-шараларды көрсете отырып, мемлекеттік және орыс тілдеріндегі Word форматындағы талдамалық ақпарат (іс-шараны ұйымдастырушылар, өткізілетін орны, іс-шаралар тақырыбы, іс-шаралар барысы, қатысушылар саны);
- 1-қосымшаға сәйкес Excel форматындағы кестелер;
- бірінші басшының қолы қойылған ілеспе хат жіберу.

Әзірлеген

Н. Сулейманова
Т.Слажнева

Келісілді

С. Назарова